

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 11-10-2021

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 21-10-2021

Kitap İncelemesi / Book Review

IJHE: CİLT / VOLUME 7, SAYI / ISSUE 16, S / P. 660 –663.

Temizliğin Türkçesi – Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Temizlik Kavram Alanı

Bozok, E. (2021), “Temizliğin Türkçesi – Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Temizlik Kavram Alanı”, İstanbul, Hiperyayın, 343 syf.

Hatice KARAKAYA¹

Dil, bir milletin varlığını devam ettiren onu her yönüyle yaşatan bir araçtır. Kültür ise bir toplumun kendisine özgü tutum, davranış, adet, gelenek ve göreneklerin tümüne verilen bir isimlendirmedir. Kültür ve dil birbiriyle yakından ilişkilidir. Kültürün gelecek nesillere aktarılmasını, değerlerin kayıp olmamasını sağlayan yegâne araç, dildir. Dil, bir toplumun ve toplumu oluşturan kültürün yaşamasını sağlar. “Bir milleti ezelden ebede taşıyan kültürdür, kültürün de en önemli unsuru dildir.” (Erdem, 2019, s. 13-28). Kültür maddi kültür ve manevi kültür olarak sınıflandırılabilir.

Emrah Bozok' un bu kitabı manevi kültür olan temizlik kültürünün detaylı araştırması ve Türk lehçelerinde var olan temizlik kültürüne verilen önemi gözler önüne sermiştir. Temizlik gerek bireyin gerekse yaşadığı toplumun sağlığı için büyük bir önem arz etmektedir. Bir toplum tarafından temizliğe verilen değer, medeniyet göstergesidir. Türk dilinin en eski

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi (Türkiye-Kayseri), E-posta: krkyahatice@gmail.com ORCID ID:0000-0002-0706-4408.

yazılı kaynaklarında geçen *arığ* kelimesinin görülmesi ve soyut manada kullanılması bu kelimenin varlığını daha gerilere götürmektedir (Bozok, 2021, s. 38). Zira temel anlamının dışında kullanılması onun işlenmiş bir değere kavuştuğunu göstermektedir ve buna İslamiyet öncesinde rastlanması temizliğin Türklerin mizacında bulunduğu en bariz kanıttır.

Bozok, kitabında oldukça fazla sözlük ve diğer türlü kaynaklardan yararlanarak ince eleyip sık dokumuştur. Tuva Türkçesi, Saka Türkçesi, Çavuş Türkçesi, Hakas Türkçesi, Altay Türkçesi, Tatar Türkçesi, Türkmen Türkçesi, Yeni Uygur Türkçesi, Özbek Türkçesi, Başkurt Türkçesi, Gagavuz Türkçesi, Kumuk Türkçesi, Karaçay-Malkar Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Kazak Türkçesi sözlüklerinden yararlanılarak hazırlanan son derece detaylı ve derin bir araştırmanın sonucu olan bu külliyyat, Türk medeniyetindeki temizlik kültürünün göstergesi açısından Türkoloji için çok kıymetli bir eserdir.

Temizliğin Türkçesi-Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Temizlik Kavram Alanı adlı bu kitap 7 ana başlıktan oluşmaktadır.

Bunlar:

1. *Temizlik Kavram Alanı*
2. *Kişisel Temizlik*
3. *Kılık- Kıyafet Temizliği*
4. *Gıda Temizliği*
5. *Çevre Temizliği*
6. *Temizlikle İlgili Kullanım Alanları*
7. *Temizlik ile İlgili Meslekler*

Bu ana başlıkların dışında kitabın başında içindekiler, kısaltmalar, sunuş, önsöz, giriş bölümlerinin yanı sıra kitabın sonunda sonuç, kaynakça ve dizin de bulunmaktadır.

Kitabın başında Emrah Bozok'un kısa bir öz geçmişi yazılıp ardından 24 sayfalık içindekiler bölümü verilmiştir. İçindekiler bölümünden de anlaşılacağı üzere bu kitap, kılı kırk yararcasına bir çalışmanın somutlaşmış hâlidir. Kısaltmalar, sunuş, önsöz (s. 35-36) bölümlerinin verilmesinin ardından giriş bölümü (s. 37-47) verilmiş olup çalışmanın amacı, kapsamı, sınırları belirlenmiştir.

Eserin birinci bölümü, *Temizlik Kavram Alanı* başlığını (s. 49-70) taşımaktadır. Temizlik Kavramı ve Temizlik Kavramı alt başlıkları şeklinde verilmiştir. Temiz ve temizlik anlamlarına gelen söz varlıkları üzerinde durulmuş ve tek tek açıklanmıştır. Bu alt başlıkların da alt başlıkları bulunmaktadır. Toplamda 22 ve 13 er alt başlıklar hâlinde verilmiştir.

Eserin ikinci bölümü, *Kişisel Temizlik* başlığı (s.73-173) olarak adlandırılmıştır. Bu bölümde; *Beden Temizliği, El ve Yüz Temizliği, Ağız ve Diş Temizliği, Tüy Temizliği* alt başlıkları verilmiş olup bu alt başlıklarında alt başlıklarının bulunduğunu belirtmek gerekir. Temizlik ve temizliğin yapılmasında kullanılan araç ve gereçlerin ismine, isminin kökenine ve işlevine kadar detaylı bilgilerin varlığını bildirmekten gurur duyuyoruz.

Eserin üçüncü bölümü, *Kılık-Kıyafet Temizliği* (s.175-213) ana başlığı ve yedi alt başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; *Fırçalamak Anlamını Karşıllayan Sözcükler, Sabunlamak Anlamını Karşıllayan Sözcükler, Silkelemek Anlamını Karşıllayan Sözcükler, Ütülemek Anlamını Karşıllayan Sözcükler, Çamaşır Yıkamak Anlamını Karşıllayan Sözcükler, Kılık- Kıyafet Temizliğine Ait Araç ve Gereçler.*

Eserin dördüncü bölümü, *Gıda Temizliği* başlığıyla (s.215-237) karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde yaşamın devamlılığını sağlayan yiyecek ve yaşamın devamlılığı için kullanılan eşyaların temizliği konusu anlatılmıştır. Bu bölümün alt başlıkları; *Yiyecek- içecek Temizliği, Kap-Kaçak Temizliği, Gıda ve Kap- Kaçak Temizliğine Ait Araç ve Gereçler.*

Eserin beşinci bölümüne *Çevre Temizliği* başlığı (s.239-264) verilmiş olup altı alt başlıktan oluşmaktadır. Aslan yattığı yerden belli olur anlayışının hâkim olduğu Türk Kültüründe kişisel, gıda, kılık-kıyafet temizliklerinin yanında çevre temizliğine de önem verilmiştir. Bu bölümde, *Temizlemek Anlamını Karşıllayan Sözcükler, Kireçlemek Anlamını Karşıllayan sözcükler, Silmek Anlamını Karşıllayan sözcükler, Silkelemek Anlamını Karşıllayan sözcükler, Süpürmek Anlamını Karşıllayan sözcükler, Çevre Temizliğine Ait Araç ve Gereçler* alt başlıkları bulunmaktadır.

Eserin altıncı bölümü, *Temizlikle ilgili Kullanım Alanları* başlığının verildiği bir bölümdür. Bu bölümde (s.267-290) iki alt başlık bulunmaktadır. Alt başlıklar; *Doğal Alanlar ve Mimari Yapılar.*

Yedinci bölümde ise *Temizlik ile İlgili Meslekler* (s. 293-309) isimlendirilmesi yapılmış olan bu bölüm, kitabın son bölümüdür. Altı alt başlığı bulunmakta olup bunlar; *Beden Temizliği İle İlgili Meslek Adları, Çevre Temizliği İle İlgili Meslek Adları, Gıda Temizliği İle İlgili Meslek Adları, Kılık-Kıyafet Temizliği İle İlgili Meslek Adları, Kap- Kaçak Temizliği İle İlgili Meslek Adları, Tüy Temizliği İle İlgili Meslek Adları.* Bu bölüm içerisinde önceki bölümlerin meslek kollarına dair bilgiler verilmiştir.

Bu bölümlerin dışında *Sonuç* (s. 311-312), *Kaynakça* (s. 313-324), *Dizin* (s.325-343) bölümleri bulunmaktadır. Dizinin verilmiş olması araştırma yapacak olan akademisyenlerin işini kolaylaştırmaktadır.

Sonuç

Bozok' un bu kitabı son derece kapsamlı ve ağır bir yükün mahsulü olduğunu unutmamak gerekir. Yararlanılan kaynakların ve araştırma konusunun oldukça dikkat çekici olması sebebiyle okuyucuda ilgi uyandırabilecek türden bir kitap olduğu belirtilmelidir. Günümüzde, içerisinde bulunduğumuz bu dönemde, temizlik bilincinin güncellendiği ve artarak uygulandığı salgın dönemi, temizliğin önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir. Zaman itibariyle de değerlendirildiğinde, bu kitap, oldukça doğru ve gerekli bir dönemde ele alınmıştır. Türkiye Türkleri ve diğer Türk topluluklarının temizlik konusundaki bilincini ortaya koyması yönünden oldukça değerli olan bu kitabın Türkoloji'ye olacak olan katkıları yadsınamaz. Dolayısıyla gerek konusu gerekse kapsamı itibariyle birçok araştırmaya kaynaklık edebileceği konusunda hiç şüphe bulunmamaktadır.

Kaynakça

Bozok, E. (2021). *Temizliğin Türkçesi – Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Temizlik Kavram Alanı*. İstanbul: Hiper yayın.

Ercilasun, A., & Akkoyunlu, Z. (2018). *Kaşgarlı Mahmud-Divan-ı Lügatit Türk (Giriş-Metin-Çeviri Dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Erdem, E. (2019). Dil Kültür ve Medeniyet. *Türkiye Dil ve Edebiyat Derneği*, 126. sayı, s.13-28.